

“In een zorggebouw hoort liefde te zitten”

Deze stap in de wooncarrière moet een
positieve zijn en geen achteruitgang

Zuidoever is gelegen op de kop van de drukke Amsterdamse Zuidas, dicht bij de RAI en de A10. Visual: Tangram Architecten

Afgelopen jaar werd het nieuwe woon-zorgcomplex Zuidoever geopend. Een fonkelnieuw concept, ontworpen door Tangram Architecten, in nauwe samenspraak met opdrachtgever Cordaan. Resultaat: een zorginstelling zonder alle kenmerken van een zorginstelling. Een groen gebouw op een van de drukste plekken in Amsterdam: de Kop van de Zuidas, direct naast de RAI en de A10. Een thuis dat ouderen met dementie of somatische klachten veel privacy en comfort biedt, en tegelijkertijd prikkelt.

Tangram Architecten heeft een brede opdrachtenportefeuille en werkt niet specifiek voor de gezondheidszorg. Die diversiteit houdt het bureau scherp. “Tangram heeft met puzzelen te maken, we onderzoeken steeds of we de juiste vragen stellen om een opdrachtgever meer te bieden dan gevraagd. Zo zijn we ook bij Cordaan terechtgekomen”, vertelt architect-eigenaar Charlotte ten Dijke. Haar bureau won de tender voor het ontwerp van het gebouw en de inrichting van Zuidoever. De uitdaging was om het gebouw en de nieuwe wijze van zorgverlening die Cordaan voorstaat – zelfstandig wonen in een hoogwaardige en groene omgeving met 24-uurszorg - elkaar te laten versterken. “Dan blijkt visie op woon-zorggebouwen heel beperkt te zijn als het gaat om het huisvesten van mensen die uit hun eigen woning moeten vanwege fysieke of geestelijke beperkingen”, stelt Ten Dijke. “Gezien de vraag die de komende jaren gaat spelen, wordt er nog te beperkt nagedacht over hoe je mensen goed kunt accommoderen in een goed functionerend gebouw dat uitnodigt en prikkelt. Waar de stap in de wooncarrière een positieve is en geen achteruitgang.”

Gemengd wonen

De 54 appartementen zijn verdeeld over vier woonlagen, met enkele extra grote appartementen voor stellen, bedoeld als laatste woonstap voor ouderen met dementie- en/of somatische klachten. “In zorginstellingen zijn daar vaak gescheiden afdelingen voor. Cordaan wil onderzoeken of gemengde groepen op één woonlaag functioneren. Iemand in een rolstoel kan nog nadenken, iemand met dementie nog een rolstoel duwen. Zo stimuleer je hen dingen met elkaar te doen”, verklaart Ten Dijke. Het gebouw is echter flexibel ontwikkeld: mocht de zorgvraag in de toekomst veranderen, dan is de huidige setting eenvoudig aan te passen. Daarnaast is het gebouw van buiten naar binnen ontworpen. Aan de buitenkant van het blok zijn het stadsappartementen, normale woningen met een eigen badkamer, keuken, voordeur en bel, maar wel ergonomisch optimaal voor de doelgroep.

Loopcircuits

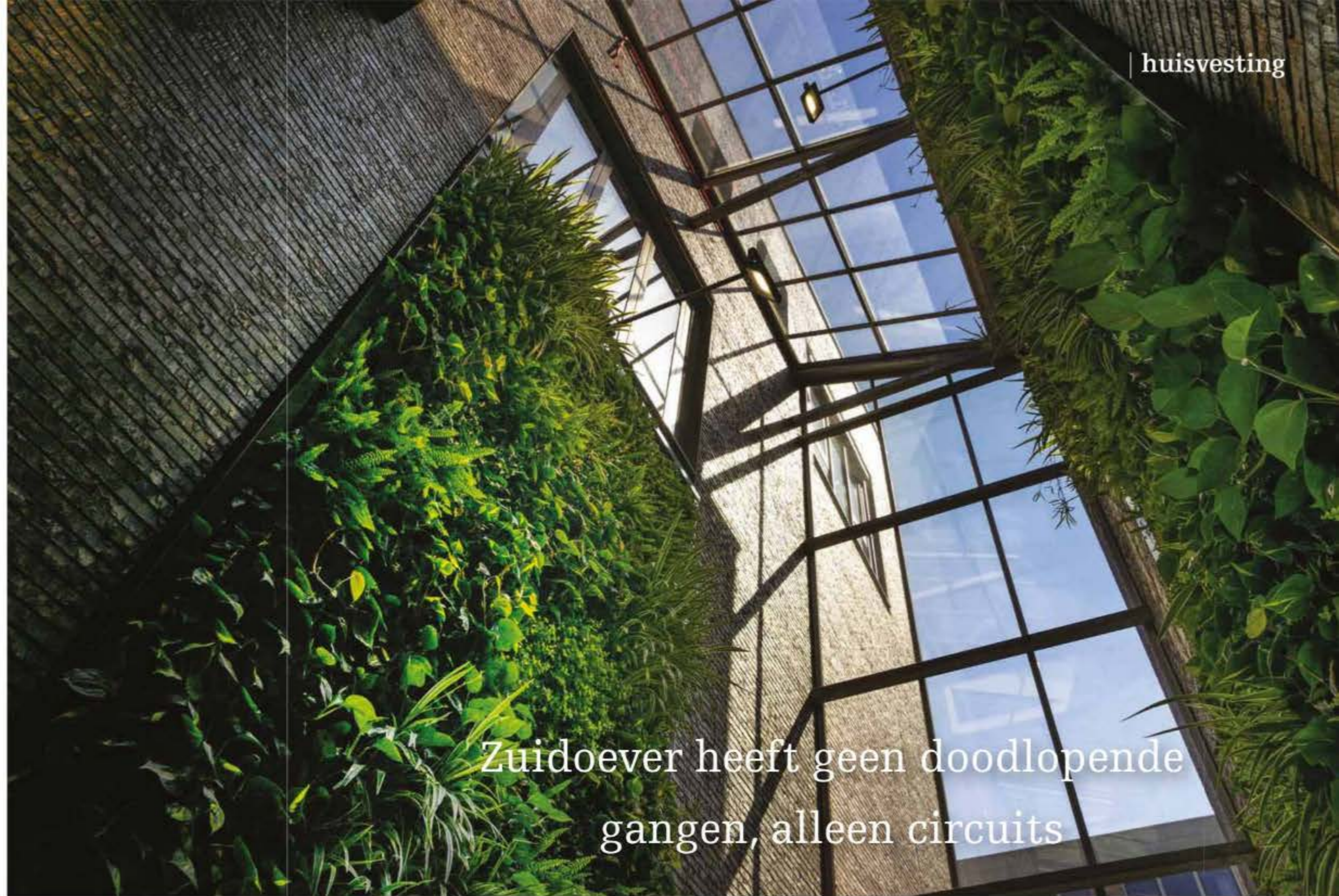
“De frustratie van veel ouderen die in een zorginstelling terechtkomen is dat als je de deur uit stapt, je in een gang met doodlopende einden

Kenmerkend zijn de overkopte binnentuin van 300 vierkante meter en de loopcircuits die bewoners maximale bewegingsvrijheid bieden. Foto: meijeske fotografie

Elke woonlaag heeft zijn eigen keukens, waar bewoners eventueel kunnen helpen met eten koken. Foto: meijeske fotografie

Zuidoever heeft geen doodlopende gangen, alleen circuits

Groen is een in het oog springend element en soms verdiepingen hoog. Foto: meijeske fotografie

belandt. In Zuidoever zijn geen gangen, alleen circuits waar je eindeloos kunt rondlopen en nooit voor een gesloten deur komt te staan. Dat functioneert heel goed", zegt Ten Dijke. "Het gebouw is wat dikker, vanwege die looproutes, de eilandenstructuur en de ontmoetingsruimtes. Een prachtig systeem, dat we inmiddels ook in andere zorggebouwen toepassen." Domotica helpt hierbij: de leefcirkel van een bewoner is afhankelijk van diens fysieke en geestelijke toestand groot of klein, in overleg met familie en de bewoner zelf.

Verder naar het midden van het gebouw gaat het om ontmoeting en groenbeleving. Aangezien de leefwereld van de doelgroep steeds kleiner wordt, zijn rust, privacy en maar ook voldoende prikkels essentieel. "Mensen blijven actief binnen hun mogelijkheden, zonder dat ze veel gestimuleerd hoeven te worden. Het gebouw is zo opgezet dat het een gevoel van vrijheid geeft. Bewoners kunnen vrij rondlopen", zegt Ten Dijke. "Uiteindelijk is het precies zo gebouwd, want Cordaan viel als een blok voor die gedachtegang. Gezamenlijk hebben we vervolgens alle bugs eruit gehaald om de veiligheid van bewoners te waarborgen."

Natuurlijke elementen

Tangram Architecten ontwerpt niet alleen het gebouw, maar nadrukkelijk ook de buitenruimte, die Ten Dijke cruciaal noemt om mensen een prettiger leven te laten leiden en maximale vrijheid te bieden. "Ondanks gezondheidsproblemen kan men naar buiten, zonder het risico van verdwalen of wegllopen. Daarom is de binnenkant van het blok 'uitgehoud' tot een tuinengebied op meerdere niveaus in combinatie met een kas. Hier heerst een prettig tussenklimaat voor mensen die niet meer de straat op kunnen. En er is heel veel groen in het gebouw, soms verdiepingen hoog, zodat je de natuur ruikt, blad kunt vastpakken." Het middengebied in het gebouw is licht en voorzien van planten om ontmoeting te faciliteren en verarring of eenzaamheid te voorkomen. Ten Dijke: "Dat werkt heel goed. Oriëntatiepunten, licht en groen dragen bij aan bewegingsmogelijkheden en activiteiten. Zo mengt het gebouw met zorg: met bewoners bloemen plukken, vlinders kijken, naar buiten gaan." Prikkels door natuurlijke elementen en tactiliteit van oppervlakten, die kunnen helpen bij de oriëntatie in het gebouw, hebben de afwerking van het interieur gedefinieerd. Het zijn natuur-

Lichtintensiteit, meubels, kleuren en vitrinekastjes met eigen spulletjes vormen belangrijke ontmoetingspunten. Foto: Robbe Buijs

Het middengebied is licht en bedoeld om ontmoetingen te faciliteren. Foto: meijeske fotografie

De beleving van bewoners gaat verder dan de eigen kamer en gang. Foto: meijeske fotografie

Het gebouw heeft een EPC-waarde van 0

lijke materialen die je kunt voelen, in rustige kleuren. “De deuren van secundaire ruimtes zijn ook voorzien van dat materiaal, zodat bewoners ze niet meer herkennen als deur en eraan voorbijgaan. Ze zien alleen nog deuren die ertoe doen”, aldus Ten Dijke. Hoewel iedereen een eigen appartement heeft, wordt er wel gezamenlijk gegeten. “Ook hier gaat het om beleving: een kok die het eten klaarmaakt en binnenbrengt, mensen die de geur ruiken, kijken of meehelpten. Zodat je net als thuis een heel normaal leven leidt.”

Technische snufjes

Beleving is een tendens in de zorg, het gaat veel meer toe naar een omgeving van hospitality en ambiance. “In de komende jaren is er vraag naar wonen waar zorg dichtbij is. Zorg naar mensen toe wordt onbetaalbaar en is ook onvoldoende om mensen uit hun isolement te halen”, stelt Ten Dijke. “Elkaar ontmoeten én privacy hebben, dat hebben we in dit gebouw proberen te combineren. In een zorggebouw hoort in de eerste plaats liefde te zitten. Daarnaast is het uiteraard ook functioneel een goed gebouw dat aan alle eisen voldoet.” Omdat gebouwen op

de Zuidas gebonden zijn aan een EPC-waarde van 0, bevat Zuidoever talloze technische snufjes om het compacte gebouw energieneutraal te maken. Zonnecollectoren, speciale verwarmingsapparatuur en de kas zorgen hiervoor. Daarnaast maakt de flexibele indeling het gebouw toekomstbestendig.

Zuidoever werd in juni dit jaar opgeleverd en bezorgde Tangram Architecten een nominatie voor de Arc Interieur Award 2020. Cordaan wil graag meerdere van deze woon-zorglocaties ontwikkelen, vanwege corona is alleen niet bekend hoeveel en op welke termijn. Ten Dijke noemt het een fascinerend project. “Dat je als architect een bijdrage kunt leveren aan de discussie hoe zorg binnen de budgetten op een ander niveau verleend kan worden, dat je zorgaanbieders uitdaagt tot afwijkende stappen. Inzoomen op de vraag van de gebruikers en een esthetisch goed gebouw ontwerpen waar mensen zich goed voelen.”

duurzaam |

tekst • Nature@home

Wanden van hout, kokosnoot, mos, schelpen en schors

Van natuurlijk restmateriaal tot wandbekleding

In het woon-zorgcomplex Zuidoever in Amsterdam heeft Nature at Home in samenwerking met schildersbedrijf Schefferlie onlangs meerdere natuurlijke ‘voelmuren’ gecreëerd. Het doel van de wanden met verschillende vormen en structuren is om de bewoners met dementie en somatische klachten herkenning, veiligheid en de juiste prikkeling van zintuigen te geven. Natuur op de muur in rustige kleuren zorgt niet alleen voor een ontspannen sfeer, maar ook voor een aangename akoestiek.

Steeds vaker wordt bij nieuwbouw- en renovatieprojecten, maar ook op het gebied van woning- en projectinrichting gekozen voor duurzame, biobased materialen, energiezuinige oplossingen en hergebruik van restmaterialen. Nature@home komt architecten tegemoet met een keur aan wandbekledingen, vervaardigd uit natuurlijke restmaterialen als teak-mango- en notenhout, kokosnoot, mos, algen, boomschors en schelpen.

Toepassing

Voor het project Zuidoevers in Amsterdam zijn de wandbekledingen Nipa Hut, Baileo, Besar en Honai in meerdere kleurvarianten toegepast. Elke verdieping heeft haar eigen kleur en structuur op de wand, zodat de bewoners meerdere zintuigelijke herkenningspunten hebben. De unieke, handgemaakte, wandtegels van stukjes hout en kokosnoot nodigen uit om aangeraakt en bekeken te worden. Elk stukje is uniek, elke tegel is anders. Natuurlijke imperfectie blijft voor jong en oud een prikkeling van de zintuigen.

Productie en duurzaamheid

Nature at Home biedt met de productie van haar wandtegels een passend antwoord op de huidige milieuproblematiek en duurzame ontwikkeling van de maatschappij. De kokosverwerkende industrie

veroorzaakt door de jaarlijkse verbranding van miljarden onbruikbare kokoschelpen een enorme CO₂-uitstoot. De innovatieve tegelproductie op basis van restverwerking van bolsters en afgedankt fabriekshout is dus een goed initiatief voor het opruimen van de tropische afvalberg. Voor het vervaardigen van de wandtegels wordt de schaal van een kokosnoot of het resthout in kleine, perfect afgemeten stukjes gesneden en handmatig tot grotere panelen in tegelformaat verlijmd. Gezien het hoge armoedecijfer in Indonesië is de productie van de handgemaakte tegels tevens op sociaal vlak een schot in de roos voor de inheemse bevolking. Zo kan een productie van 250 m² minstens 40 arbeiders een hele maand bezighouden. Ieder mens verdient een gelijke kans op werk, ongeacht waar men vandaan komt of welke beperking hij of zij heeft.

Producteigenschappen

De natuurlijke wandtegels van 40 x 40 cm zijn handig van formaat, lichtgewicht, onderhoudsvrij en eenvoudig aan te brengen. De tegels zijn bovendien spatwaterbestendig en geschikt voor wanden met rondingen.

► **Meer informatie**
www.natureathome.nl